

CENTRAL
MACEDONIA
GREECE

PELLA

Find your destination.

Do something **GREAT.**

GR
EN

Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας Διασχίζοντας την Περιφερειακή Ενότητα Πέλλας

Περιφερειακή Ενότητα Πέλλας, η γη του Μεγάλου Αλεξάνδρου, του Μέγα στρατηλάτη της παγκόσμιας ιστορίας (356-323 π.χ.)¹, η καρδιά της Μακεδονίας και η ιστορική μήτρα της, αφού για χρόνια η Αρχαία Πέλλα υπήρξε η πρωτεύουσα του μακεδονικού βασιλείου.

Η πλούσια διαχρονική ιστορία της περιοχής συναγωνίζεται την προνομιακή φυσική ομορφιά του τόπου. Στο Καϊμακταλάν, στη Βεγορίτιδα, στους καταράκτες της Έδεσσας και στα ποτάμια αυτού του ιστορικού τόπου της Μακεδονίας, που γέννησε και μεγάλωσε τους δύο μεγάλους άνδρες του Βασιλείου των Μακεδόνων, τον Φίλιππο Β΄ και τον Μέγα Αλέξανδρο.

Εκδότης: Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας
Επιμέλεια Έκδοσης: Διεύθυνση Τουρισμού Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας
Φωτογραφίες: Next Com A.E.
Κείμενα: Next Com A.E.
Μετάφραση: Glossima & Wehrheim
Σχεδίαση - Καλλιτεχνική Επιμέλεια: Next Com A.E.
Εκτύπωση: Data Print
© Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας

Η παρούσα έκδοση δεν είναι προς πώληση.

Απαγορεύεται η χρήση ή η αναδημοσίευση, μέρους ή του συνόλου του παρόντος, με οποιοδήποτε τρόπο, χωρίς την έγγραφη άδεια της Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας.

Publisher: Region of Central Macedonia
Editing: Directorate of Tourism of the Region of Central Macedonia
Photos: Next Com S.A.
Texts: Next Com S.A.
Translations: Glossima & Wehrheim
Design - Artistic Editing: Next Com S.A.
Printing: Data Print
© Region of Central Macedonia

This version is not for sale.
The use or republishing of, part or all of the present, in any way, without the written permission of the Region of Central Macedonia is prohibited.

Βουνά και λίμνες, ποτάμια και καταρράκτες, μεσαιωνικοί οικισμοί και αρχαίες πόλεις, κάστρα και βυζαντινές εκκλησίες, αρχαιοελληνικές βίλες και μακεδονίτικη αρχιτεκτονική, ιαματικές πηγές, μονοπάτια και κοιλάδες για πεζοπόρους και ποδηλάτες. Διαδρομές για αλπικό σκί, λιβάδια ιππασίας και τοξοβολίας, τρέκινγκ και περιηγήσεις, πτήσεις με αιωρόπτερο, ανεμοπλάνο ή παραπέντε, κωπηλασία, ράφτινγκ, κανόε καγιάκ και κωπηλασία και ότι άλλο μπορεί να ικανοποιήσει τις δυναμικές μορφές του σύγχρονου τουρισμού. Κι όλα αυτά να μπερδεύονται με την παρουσία ενός από τους μεγαλύτερους δασικούς όγκους των Βαλκανίων.

Τόπος, έδρα του Μακεδονικού Βασιλείου από τον 4ο π.χ αιώνα, με υπέρλαμπρα ανάκτορα και κέντρο του Ελληνισμού που διαδέχθηκε την Αθήνα και τη Σπάρτη, τόπος δοξασμένης κοσμοκρατορίας, τόπος πνευματικός και καλλιτεχνικός, τόπος στο επίκεντρο του Μακεδονικού αγώνα, διαμόρφωσε νέες συνθήκες για το μέλλον του με τους πρόσφυγες από την Ανατολή και αποτέλεσε χάρη και στον υδάτινο πλούτο του, μεγάλο βιομηχανικό κέντρο, αποκαλούμενο και σαν Μάντσεστερ της Ανατολής. Σήμερα γνωστός για τον αρχαιολογικό και υγρό πλούτο του, παραμένει εν πολλοίς κρυμμένος και έτοιμος να φανερωθεί.

Εντός, εκτός &... γύρω από την Πέλλα

Περιοχή με αστείρευτες φυσικές ομορφιές, η Πέλλα, περιοχή των νερών και των αστικών δασών. Η περιήγηση ξεκινά και σταματά στα υπέροχα πάρκα με τα μεγάλα δέντρα, στους καταρράκτες σύμβολο της Έδεσσας και στο παραδοσιακό Βαρόσι με τη χαρακτηριστική αρχιτεκτονική των σπιτιών του. Σημείο αναφοράς οι καταρράκτες της Έδεσσας με το πολύβουο γκρέιμσμα των υδάτινων όγκων του Έδεσσαίου ποταμού, που προξενούν δέος, καθώς τα νερά πέφτουν από ύψος 70 και πλέον μέτρων, με τον μεγαλύτερο και πιο αξιοθέατο τον Κάρανο (όνομα του μυθικού ηγέτη των αρχαίων Μακεδόνων) αλλά και τον επίσης εντυπωσιακό, Διπλό ή Διχαλωτό καταρράκτη που χωρίζεται σε δύο ρεύματα. Από τον Ψηλό βράχο η μεγάλη εικόνα του κάμπου που απλώνεται μπροστά και φτάνει μέχρι τη θάλασσα και τη Θεσσαλονίκη, ενώ από κάτω του το σπήλαιο των Καταρρακτών με τη θολωτή οροφή και λίγο πιο πέρα το Ενυδρείο και οι από 100 χρόνια πριν εγκαταστάσεις της πρώιμης βιομηχανικής Ελλάδας, με το Κανναβουργείο, τα υδροκίνητα εργοστάσια, μοναδικά στον Ελλαδικό χώρο, τους μικρούς καταρράκτες, την παλιά Νεροτριβή. Με τη δύναμη του νερού, λειτουργούσαν υδροκίνητες βιομηχανίες σπρωτροφίας, βυρσοδεψίας, κλωστουφαντουργίας, υδροκίνητοι μύλοι που όλοι μαζί απασχολούσαν μεγάλο αριθμό εργατών.

Κι όλα τους, ολοκληρώνουν αυτό το ιστορικό κομμάτι της σημερινής αστικής Έδεσσας. Η εικόνα της σύγχρονης και ζωντανής πόλης συμπληρώνεται με αυτό που συναντά ο επισκέπτης στο κέντρο της. Ο πεζόδρομος, το πάρκο των μικρών καταρρακτών, το Κιούπρι, ο Σιδηροδρομικός σταθμός και άλλες γωνιές της πόλης δημιουργούν μια σύνθεση γεμάτη φως και χρώματα, που όσο πλησιάζει η νύχτα γίνεται πιο έντονη. Στο Βαρόσι, που υπήρξε η πρώτη χριστιανική συνοικία που δημιουργήθηκε μετά την άλωση της πόλης από τους Τούρκους, σώζονται οι Βυζαντινές εκκλησίες της Κοίμησης της Θεοτόκου, ο παλιός μητροπολιτικός ναός, τρίκλιτη Βασιλική Ξυλόστεγη του 14ου αιώνα, με ξυλόγλυπτο τέμπλο και τοιχογραφίες που χρονολογούνται γύρω στο 1380 μ.Χ.¹ και το Ναό των Αποστόλων Πέτρου και Παύλου, καθώς και το κτίριο του παλαιού Παρθεναγωγείου, που χρησιμοποιείται ως πολιτιστικό κέντρο και εκθεσιακός χώρος.

Ο κομψός πέτρινος πύργος με τα έξι ρολόγια και οι λεγόμενοι μικροί καταρράκτες στο κέντρο της πόλης, το μοναστήρι της Αγίας Τριάδας στην περιοχή του Λόγγου και το πέτρινο τοξωτό γεφύρι στη θέση «Κιουπρί». Η αρχαία πόλη της Έδεσσας, οργανωμένη σε δύο επίπεδα, την Άνω Πόλη - Ακρόπολη, στη θέση της σημερινής πόλης, και την Κάτω Πόλη, στους πρόποδες του βράχου, που εκτεινόταν στην περιοχή του Λόγγου και φιλοξενούσε το κύριο μέρος του πληθυσμού μέχρι τα τέλη του 6ου μ.Χ.¹ αι.

Λίγο βορειότερα από την Έδεσσα, στην Αλμωπία, θα δεις έναν τόπο με μια άγρια ομορφιά που στο κέντρο της συναντιέται η Αριδαία, η πόλη στην πεδινή περιοχή της Αλμωπίας, στη σκιά του Βόρα και του Πίνοβου. Πόλη αγροτική, πλούσια με ιδιαίτερα προϊόντα, αποτελεί παραγωγικό κέντρο και προσφέρει την απόλαυση των ιαματικών πηγών στο Λουτράκι και με ότι αυτά τα δύο βουνά-μνημεία της φύσης που την περιβάλλουν μπορούν να προσφέρουν.

Παραποτάμιες διαδρομές, ορεινά μονοπάτια, ιαματικές πηγές, προσβάσιμα φαράγγια, υδάτινες δραστηριότητες και μία ιδιαίτερη ορεινή γαστρονομία. Και είναι από εδώ, από την Αλμωπία και από το μαύρο δάσος της Όρμας, που ο Αλέξανδρος εξόπλισε για τη μεγάλη εκστρατεία, τη Μακεδονική Φάλαγγα με ακόντια, τη γνωστή σάρισα, με 6 μέτρα μήκος.

Ο γεννημένος και μεγαλωμένος στην Πέλλα, Μέγας Αλέξανδρος, στον τόπο που αποτελεί το σημαντικότερο αρχαιολογικό θησαυρό της Π.Ε. και της Μακεδονίας ολόκληρης. Είναι ο τόπος που ο βασιλιάς Αρχέλαος ο Α΄, διάλεξε και μετέφερε την πρωτεύουσα

του Μακεδονικού Βασιλείου από τις Αιγές, στα τέλη του 5ου αιώνα π.Χ.¹ Η πόλη γνώρισε τη μεγαλύτερη δόξα της στα χρόνια των μεγάλων Μακεδόνων Βασιλέων και σε όλη την ελληνιστική περίοδο.

Σμίγουν οι τόποι αυτοί με την αιωνιότητα και το φως του κάμμου της Κεντρικής Μακεδονίας, έχοντας ξετυλίξει τις εποχές, τα χρόνια, τους αιώνες, τις χιλιετίες, στο κουβάρι όπου συνυπάρχουν η παλιά και η νέα Ελλάδα, δημιουργώντας τη γέφυρα του πολιτισμού του Αιγαίου και των Βαλκανίων και, μέσω της Εγνατίας, ό,τι ενώνει την Ανατολή με τη Δύση.

Μα πέρα από την ιστορική ταυτότητα του Μακεδονικού Βασιλείου, η ταυτότητα της Περιφερειακής Ενότητας Πέλλας, είναι απόλυτα συνδεδεμένη και με το υδάτινο στοιχείο. Οι καταρράκτες, μεγάλοι και μικροί, σε διάφορους σχηματισμούς, μοναδικό σημείο αναφοράς στην ελληνική γη, γοητεύουν με τη δύναμη του νερού και τη μαγεία της φύσης.

Οι φυσικές ομορφίες στον Βόρα, στους υγρότοπους και στα ποτάμια της περιοχής έχουν διαμορφώσει έναν παράδεισο για όσους στρέφουν το βλέμμα τους σε υδάτινους τόπους. Με κορυφαίες τις ιαματικές πηγές στα Λουτρά της Αριδαίας, τα γνωστά ως Λουτρά Πόζαρ, να βρίσκονται σε μικρή απόσταση από την Αριδαία, μισή ώρα δρόμο από την Έδεσσα και μια ώρα από τη Θεσσαλονίκη.

Με έντονες εναλλαγές υψωμάτων και κοιλωμάτων, με πυκνή βλάστηση και σπάνιες εικόνες φυσικού τοπίου. Ένα εκπληκτικό βουνό, στου οποίου τη σχηματισμένη χαράδρα, μέσα της ρέει ο θερμοπόταμος Τοπλίτσας. Τα ιαματικά νερά του σχηματίζουν κοίτες στο πλάι και μικρούς καταρράκτες με πέντε ιαματικές πηγές να αναβλύζουν κατά μήκος της κοίτης του θερμοπόταμου, ο οποίος συνεχίζει τη ροή του προς την Αλμωπία. Στην ορεινή αυτή περιοχή, οι έντονες εναλλαγές υψωμάτων και κοιλωμάτων, η κίνηση του θερμού και ψυχρού νερού και η πυκνή βλάστηση δίνουν μια σπάνια εικόνα τοπίου, που χαρακτηρίζεται από δυναμική κίνηση και ομορφιά.

Δυτικά της Έδεσσας, ανηφορίζοντας προς τον Άγρα, βρίσκεται ο υδροβιότοπος της λίμνης Άγρα-Βρυτιών-Νησίου και πραγματικά θα σε εντυπωσιάσει. Ο υδροβιότοπος φιλοξενεί ένα μεγάλο αριθμό κλωρίδας και πανίδας και πλήθος πουλιών μεταναστευτικών και μη, κύκνοι, πάπιες, ερωδιοί είναι οι μόνιμοι κάτοικοι της λίμνης και πολλά άλλα είδη πτηνών ξεχειμωνιάζουν, φωλιάζουν και αναπαράγονται σε αυτόν. Η παρατήρηση των πουλιών είναι μία σημαντική δραστηριότητα σε όλη την ευρύτερη περιοχή του.

Λίγο παραπέρα, μία λίμνη με ιστορία. Η Λίμνη Βεγορίτιδα χωρισμένη σε δύο νομούς και κάτω από τις χιονισμένες κορυφές του Βόρα και σε απόσταση μισής ώρας από την πόλη της Έδεσσας, δεσπόζει στην περιοχή με τον αλπικού τύπου χαρακτήρα της. Η λίμνη που η δημιουργία της είναι αποτέλεσμα μεγάλου σεισμού στο μακρινό παρελθόν, δέχεται νερά μίας τεράστιας υδρολογικής λεκάνης. Είναι η βαθύτερη και μία από τις μεγαλύτερες λίμνες στην Ελλάδα, έχοντας προσφέρει απλόχερα τα οφέλη της στους κατοίκους των γύρω περιοχών για χιλιά-

δες χρόνια, αποτελώντας σημείο συνάντησης και επικοινωνίας των κατοίκων της Μακεδονίας, της Παιονίας και της Ιλλυρίας. Απομεινάρια μεγάλου και φαρδύ δρόμου, λίθινο οδοδείκτης με αναγραφή χιλιομετρικών αποστάσεων, βρέθηκαν στο πλάι της, γεγονός που μαρτυρά το σπουδαίο ρόλο της στις μετακινήσεις του παρελθόντος. Ένας τόσο μεγάλος υδάτινος όγκος είναι ιδανικός για ποικίλες ψυχαγωγικές και αθλητικές δραστηριότητες, όπως βαρκάδα, ιστιοπλοΐα, κανόε καγιάκ, πεζοπορία, αεραθλητισμό κ.α.

Πάνω από τη λίμνη στις πλαγιές του Όρους Βόρα (Καϊμακτσάλαν) και πριν το χιονοδρομικό κέντρο, ο Άγιος Αθανάσιος, ένα πανέμορφο πέτρινο χωριό πρότυπο τουριστικής ανάπτυξης, σημείο αναφοράς σήμερα, ιδιαίτερα τους χειμερινούς μήνες. Υπήρξε το κέντρο των συγκρούσεων μεταξύ Ελλήνων και Βουλγάρων κατά τον Μακεδονικό Αγώνα, ενώ ο Α΄ Παγκόσμιος Πόλεμος βρήκε Σέρβους και Βούλγαρους να μάχονται

για την κατάκτηση του. Σήμερα αποτελεί σκηνικό μίας άλλης εποχής, ζωντανό μέρες και νύχτες, ιδίως τους χειμερινούς μήνες, με υψηλού επιπέδου τουριστικές υπηρεσίες ξενοδοχειακές μονάδες, ξενώνες, εστιατόρια-ταβέρνες και κλαμπ.

Περνώντας στην άλλη πλευρά του Καϊμακτοαλάν, στην επαρχία της Αλμωπίας βρίσκεται ο Αλμωπιαίος ποταμός. Ονομάζεται και Μογλενίτσας κι έχει ενταχθεί από το 2000 στο δίκτυο NATURA. Πηγάζει από τον Βόρα και την Τζένα.

Διασχίζει την περιοχή της Έδεσσας και της Μεννίδας και καταλήγει στον ποταμό Λουδία, έξω από τα Γιαννιτσά. Παρόχθια μονοπάτια, άγρια ζώα και πουλιά, κανόε-καγιακ, ράφτινγκ και πέρασμα ποταμού (φλάινγκ φοξ) του δίνουν ζωή σήμερα.

Στην ίδια περιοχή η Καλή Πεδιάδα ή Ντόμπρο Πόλε σε υψόμετρο 1600μ. και επάνω από τα νερά του Λουτρακίου έχει έκτασημερικών χιλιάδων και φιλοξενεί πολλά είδη κλωρίδας, και σπάνια ενδυμικά είδη που φύονται μόνο εκεί. Μικρές διασπαρτες λιμνούλες, κανάλια και πολύχρωμα αγριολούλουδα περιστοιχίζονται με ζώνη από οξυές. Απέναντι η ψηλή κορυφή Κράβιστα προκαλεί για ανάβαση. Και το μοναδικό στην Ελλάδα Μαύρο Δάσος από την άλλη, με πολύ πυκνή βλάστηση που προκαλεί δέος, καταρράκτες και απότομες κλίσεις, σκοτεινά μονοπάτια και ξέφωτα, είναι ένα δάσος απλά μοναδικό στο είδος του, υπέροχο και μυστηριώδες. Πάνω ακριβώς από τον οικισμό της Όρμας, το δάσος είναι ιδανικά εύκολα προσβάσιμο. Φεύγοντας από τον ορεινό όγκο της Πέλλας και κατεβαίνοντας

νοτιότερα βρίσκονται οι πηγές της Αραβησσοῦ οι οποίες είναι υδροβιότοπος εθνικής σημασίας. Καλύπτουν μια κοιλάδα μερικών στρεμμάτων με φυσική ομορφιά και πολύ πράσινο, με κυρίαρχο στοιχείο να είναι το τρεχούμενο νερό και τα αιωνόβια πλατάνια. Αποτελούν δε τις πηγές της πόλης της Θεσσαλονίκης εδώ και 40 χρόνια. Ο Υγροβιότοπος Αξιού στα Άθυρα είναι άλλη μία περιοχή σημαντικής σημασίας και με ιδιαίτερη φυσική ομορφιά, προστατευόμενη και αυτή από το δίκτυο NATURA.

Οι Ιαματικές Πηγές Λουτροχωρίου, στην περιοχή της Σκύδρας είναι πιστοποιημένες και διαθέτουν ψυχρό, υποτονικό, ιαματικό νερό, το οποίο έχει θεραπευτικές ιδιότητες που αφορούν σε παθήσεις του πεπτικού και του μυοσκελετικού συστήματος και δερματοπάθειες.

Αιώνες πολιτισμού & ιστορίας

Ως το κέντρο του Βασιλείου των Μακεδόνων, η Περιφερειακή Ενότητα Πέλλας ολόκληρη αποτελεί ένα ανοιχτό Μουσείο, το οποίο σας καλεί να το εξερευνήσετε. Ο αρχαιολογικός και ο ιστορικός πλούτος της αρχαίας Πέλλας είναι ανεκτίμητος, με το Αρχαιολογικό Μουσείο της Πέλλας να αποτελεί ένα κόσμημα για την περιοχή. Αναπτύσσεται σε έκταση 6.000τ.μ. και τα εκθέματα φιλοξενούνται σε έξι θεματικές ενότητες, ενώ τον επισκέπτη υποδέχεται η μαρμάρινη κεφαλή του Μεγάλου Αλεξάνδρου.

Πιο πάνω από το Μουσείο, κτισμένο σε επίπεδο λόφο, αποτελεί ένα συγκρότημα κτιρίων χωρισμένα σε τρεις ενότητες με άριστη αρχιτεκτονική. Το Ανάκτορο είναι κτισμένο με τρόπο ώστε ο κάτοικός του είχε εξαιρετική θέα προς τον νότο, τη λίμνη του Λουδία και τα γύρω βουνά.

Η Αρχαία Πέλλα είχε σημαντικά ιερά προσφέροντας πολύτιμα αντικείμενα. Το ιερό της Αφροδίτης, όπου λατρευόταν η Μπτέρα των Θεών και η Αφροδίτη, βρίσκεται στη βόρεια πλευρά της Αγοράς. Το μικρό αγροτικό ιερό, το θερμοφόριο, στη ΒΑ πλευρά της πόλης, που χρησιμοποιούσε για τις θρησκευτικές ανάγκες των αγροτών και των κτηνοτρόφων. Το ιερό του Δάρρωνα στην περιοχή του σύγχρονου αρδευτικού καναλιού σε ένα σύνολο συγκροτημάτων όπου η ανασκαφή βρίσκεται πάντα σε εξέλιξη. Τα θαυμάσια και σημαντικότερα, γνωστά σε όλο τον κόσμο, ψηφιδωτά δάπεδα της Αρχαίας Πέλλας, δεσπόζουν ανάμεσα στα σημαντικά ευρήματα και καθιστούν την περιοχή έναν από τους χώρους με τα λαμπρότερα δείγματα αυτής της εξαιρετικής τέχνης. Τα σημαντικότερα ψηφιδωτά έργα απεικονίζουν τον Διόνυσο, το Κυνήγι του Λιονταριού, την απαγωγή της Ωραίας Ελένης, τη Μάχη των Αμαζόνων κ.ά.

Πιο χαμηλά, η αγορά βρέθηκε στο κέντρο του αρχαιολογικού κέντρου και για αιώνες ήταν το σημαντικότερο τμήμα της μακεδονικής πρωτεύουσας. Εμπορικό και διοικητικό κέντρο της αρχαίας πόλης, κατασκευασμένο με πλίνθους επιχρισμένους, ενώ στο εσωτερικό υπήρχαν στοές με πεσοούς και δωρική κιονοστοιχία στο νότιο τμήμα. Γύρω-γύρω υπήρχαν πλήθος εργαστηρίων και καταστημάτων πώλησης. Έξω από την αρχαία πόλη οι ανασκαφές έδωσαν πολλά ταφικά μνημεία. Το σημαντικότερο και καλύτερα διατηρημένο βρίσκεται στα ανατολικά της αρχαίας πόλης. Είναι μια από τις παλαιότερες ταφές στην πόλη της Πέλλας στην ευρύτερη περιοχή της Αγοράς και ανάγεται χρονικά στο τέλος του 5ου αιώνα π. Χ. στη διάρκεια της βασιλείας του ανανεωτή Μακεδόνα ηγεμόνα Αρχελαίου.

Η ανασκαφική έρευνα αποκάλυψε στην κορυφή της τούμπας του Αρχοντικού στα Γιαννισιά, καθώς και στην ανατολική πλαγιά, αλληπάλληλες φάσεις ενός οικισμού που χρονολογείται στο τέλος της Πρώιμης εποχής του Χαλκού και στη Μέση περίοδο. Η περίοδος αυτή είναι ελάχιστα γνωστή στη Μακεδονία. Ο προϊστορικός οικισμός του Αρχοντικού βρίσκεται ανάμεσα στην Αρχαία Πέλλα και στην πόλη των Γιαννισίων σε απόσταση 4χλμ.

Νέα ανακάλυψη στην Αρχαία Πέλλα μετά από τριετή ανασκαφές. Πρόκειται για το μεγαλύτερο ανάκτορο της Μακεδονίας, στην Αρχαία Πέλλα, εμβαδού 70 στρεμμάτων, δυτικά του σημερινού χωριού και βόρεια του σημείου όπου βρίσκεται το νεοανεγερθέν Μουσείο Πέλλας, εκεί γεννήθηκε, εκπαιδεύτηκε και ανδρώθηκε ο Μέγας Αλέξανδρος σύμφωνα με τους αρχαιολόγους.

Χώροι συμποσίων, δεκάδες κοιτώνες και εστιατόρια, παλαίστρα με ψηφιδωτά δάπεδα (αναλόγων διαστάσεων και τεχνικής με αυτές που έχουν εντοπισθεί στην Αρχαία Ολυμπία), λουτρά και χώροι προετοιμασίας και εκπαίδευσης των νεαρών γόνων των

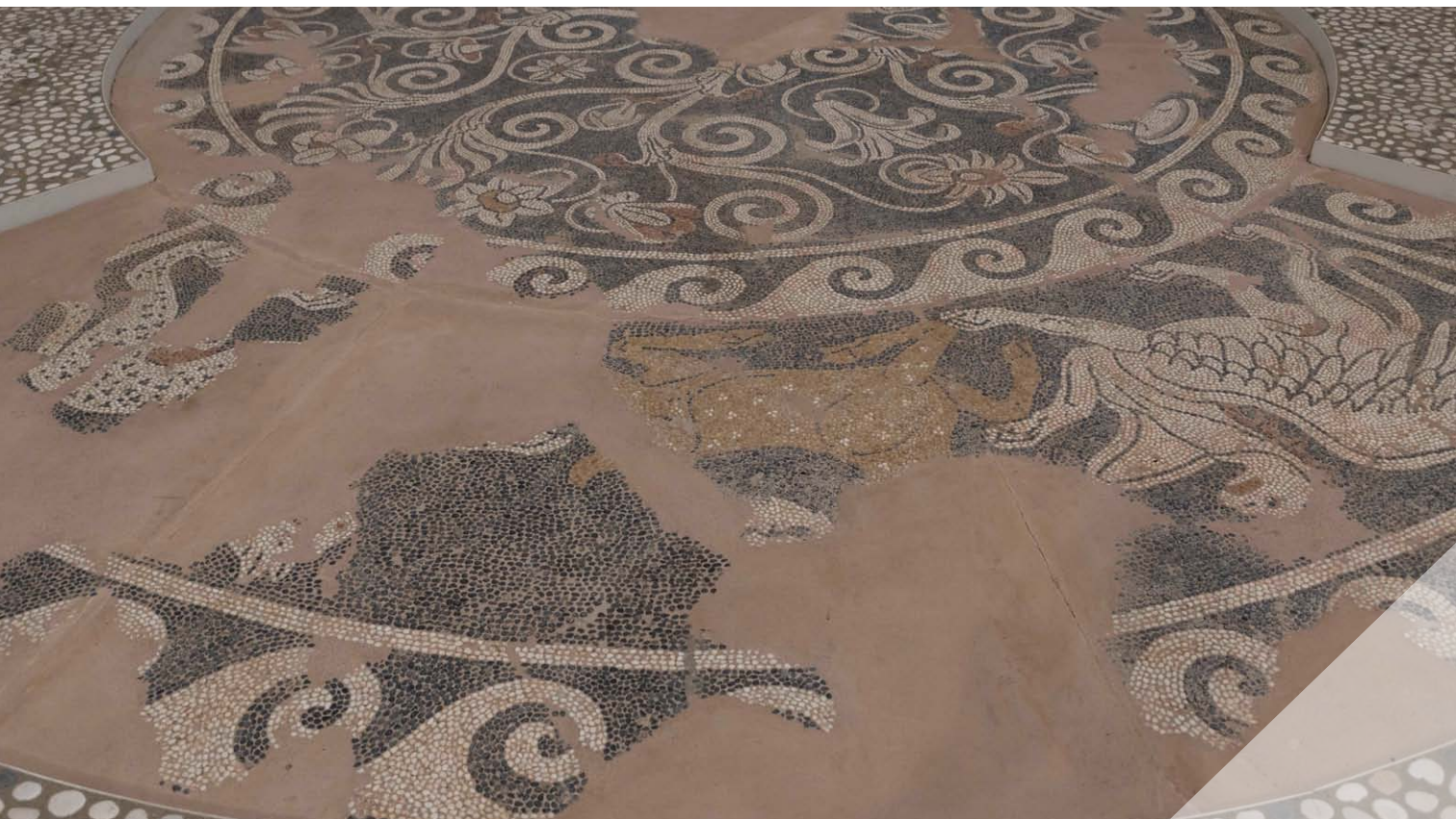
Μακεδόνων αριστοκρατών που χρονολογούνται στα παιδικά και εφηβικά χρόνια του Μεγάλου Αλεξάνδρου συνέθεταν το περίλαμπρο ανάκτορο της αρχαίας Πέλλας, το μεγαλύτερο της αρχαίας Μακεδονίας.

Στη θέση Λόγγος βρίσκεται η αρχαία πόλη της Έδεσσας, περιτριγυρισμένη από καταπράσινο τοπίο, πανέμορφο και μοναδικό. Το αρχαίο τείχος που σώζεται μέχρι σήμερα, έχει ύψος 6 μέτρων και περιβάλλει την αρχαία πόλη.

Η βυζαντινή εποχή άφησε και εκείνη τα ίχνη της στην Πέλλα. Ενδεικτικά, εκτός από τις εκκλησίες διαφορετικών τεχνοτροπιών σε ολόκληρο το νομό, βυζαντινά κατάλοιπα βρίσκουμε στην αρχαία πόλη της Έδεσσας, στην περιοχή του Λόγγου, η οποία αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα μεσαιωνικής πόλης-κάστρου. Κατάλοιπα βυζαντινού τείχους και παλαιοχριστιανικού οικισμού μπορούμε να δούμε στην Αραβησσό και στο λόφο Παλαιόκαστρο, κοντά στα Γιαννιτσά.

Ένα από τα ελάχιστα σωζόμενα βυζαντινά μνημεία της Έδεσσας, του άλλοτε κρατερού κάστρου των Βοδενών, το οποίο πρέ-

πει να επισκεφθείτε, αποτελεί ο ναός που, σήμερα, τιμάται στο όνομα της Κοίμησης της Θεοτόκου του 14ου αιώνα¹ και αποτελούσε τον παλιό μητροπολιτικό ναό της πόλης. Ο Ναός βρίσκεται εντός της παραδοσιακής συνοικίας Βαρόσι, ανήκει στον αρχιτεκτονικό τύπο της τρίκλιτης ξυλόστεγης βασιλικής με υπερυψωμένο κεντρικό κλίτος και νάρθηκα στα δυτικά. Με βάση τον σωζόμενο τοιχογραφικό του διάκοσμο, χρονολογείται στο διάστημα μεταξύ των ετών 1375-1385 ή 1389,¹ όμως διατηρούνται στοιχεία που μαρτυρούν ότι ήταν παλαιότερος, πιθανώς της μεσοβυζαντινής περιόδου.

Ο ναός ήταν αφιερωμένος στη Σοφία του Θεού και την περίοδο της τουρκοκρατίας έγινε αλλαγή του ονόματος σε Κοίμηση της Θεοτόκου και έτσι διεσώθει.

Επίσης, ο μικρός ναός των Αποστόλων Πέτρου και Παύλου χτίστηκε πιθανόν στη μεσοβυζαντινή περίοδο, οι τοιχογραφίες του χρονολογούνται τη δεκαετία 1370-1380¹. Ενώ τα τέσσερα κιονόκρανα του ναού ανήκουν στην παλαιοχριστιανική εποχή.

Η μονή του Αρχαγγέλου Μιχαήλ, σε ένα ειδυλλιακό πλάτωμα του Πάικου κοντά στο χωριό Αρχάγγελος της Αριδαίας, χτίστηκε το 1858¹ πάνω σε καλάρια βυζαντινής μονής που είχε ανεγερθεί τον 11ο αιώνα¹. Είναι το προσκύνημα της περιοχής και έχει μια φιλόξενη μοναστική αδελφότητα. Το πέτρινο καθολικό της μονής έχει τοιχογραφίες του 1888 με έντονη λαϊκή τεχνοτροπία και απλοϊκότητα. Ανάμεσά τους παριστάνεται και το μαρτύριο της τοπικής Αγίας Χρυσής από τα Μαγλενά.

Ο Ιερός Ναός Κοιμήσεως της Θεοτόκου βρίσκεται στο βόρειο τομέα των Γιαννιτσών, στην παλιά συνοικία Βαρόσι και χτίστηκε κατά την περίοδο 1858-1867¹. Η κατασκευή του επιτράπηκε με σουλτανικό φερμάνι του 1858¹. Οι κάτοικοι με προσωπική εργασία και με δωρεά υλικών και κρημάτων κατάφεραν μέσα στο οριζόμενο χρονικό διάστημα να ολοκληρώσουν την κατασκευή του. Και όταν στα μέσα της κατασκευής παρουσιάστηκε έλλειψη του νερού, χρησιμοποιήθηκε κρασί για την ανοικοδόμησή του, σύμφωνα με την παράδοση.

Η Ιερά Μονή Αγίου Ιλαρίωνος Μογλενών στους Προμάχους Αριδαίας, η οποία είχε ως κτίτορα και ιδρυτή της τον ίδιο τον Άγιο Ιλαρίωνα, ο οποίος υπήρξε σπουδαίος ιεράρχης του 12ου αιώνα, που έζησε και έδρασε στην περιοχή της σημερινής Αλμωπίας. Το κάστρο της Χρυσής στην Αλμωπία, "Βυζαντινό κάστρο Μογλενών" ταυτίζεται με τη μεσοβυζαντινή πόλη Μογλενά, έδρα του ομώνυμου θέματος και επισκοπής από τον 11ο, αιώνα¹ τουλάχιστον. Περικλείει έκταση 40 περίπου στρεμμάτων.

Στη νοτιοανατολική πλευρά διατηρούνται τμήματα του κάστρου και τα θεμέλια του επισκοπικού ναού, μια βασιλική του 10ου-12ου αιώνα, που έχει ανασκαφεί από την αρχαιολογική υπηρεσία, δείγμα της σημαντικής θέσης της, Πέλλας εκείνη

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΠΕΛΛΑΣ

την εποχή, ένας στρογγυλός, ένας τετράγωνος και ένας ευθύ-πλευρος με ημικυκλικό μέτωπο πύργος.

Η Οθωμανική περίοδος της Πέλλας της άφησε ιδιαίτερα πολλά Οθωμανικά μνημεία, με τα Γιαννιτσά να φιλοξενούν τα περισσότερα και αξίζει να τα επισκεφθείτε. Το σημαντικότερο οθωμανικό μνημείο της ευρύτερης περιοχής των Γιαννιτσών, το Μαουσολείο Γαζή Εβρενός: Ο Γαζή Εβρενός ήταν κορυφαίος στρατηλάτης της Οθωμανικής αυτοκρατορίας. Εγκαταστάθηκε το 1385¹ στα Γιαννιτσά. Πέθανε το 1417¹ σε ηλικία 129 χρόνων και ετάφη στο Μαουσολείο.

Ο πύργος του ρολογιού (1754¹), με ύψος 25 μέτρα χτίστηκε από τον απόγονο του Γαζή Εβρενός, τον Σερίφ Αχμέτ σύμφωνα με την επιγραφή που βρίσκεται πάνω στις μαρμαρίνες πλάκες. Απέναντι από την εκκλησία του Αγίου Γεωργίου στο κεντρικό πάρκο της πόλης, βρίσκεται ο Τουρμπές του Αχμέτ Μπέη Εβρενόσογλου που χρονολογείται στο δεύτερο μισό του 15ου αιώνα. Είναι ο χώρος που βρίσκεται ο τάφος του απογόνου του Γαζή Εβρενός. Οι δομικές λεπτομέρειες στην τοικοδομή τονίζουν ιδιαίτερα την αισθητική του. Στην είσοδο της πόλης των Γιαννιτσών, το Τέμενος Ισκεντέρ Μπέη, χτίστηκε το 1490¹ από απόγονο του Γαζή Εβρενός. Ήταν το επιβλητικότερο κτίσμα της πόλης, το οποίο όμως δέχτηκε αρκετές αλλοιώσεις και καταστροφές. Στο εσωτερικό του ο ιδιότυπος συνδυασμός θόλων και ημιθολίων και η μοναδική διαίρεση των τοίχων του

το καθιστούν μεγαλοπρεπές. Ένα μικρών διαστάσεων τζαμί στη βόρεια πλευρά της πόλης των Γιαννιτσών, το Τζαμί του ποιητή Ιλαχί. Ο μιναρές του σώζεται σε πολύ καλή κατάσταση, ενώ υπάρχει ένα τμήμα με επιμελημένη τοικοδομία. Ο Σεΐχης Ιλαχί, ποιητής προς τιμή του οποίου χτίστηκε το τζαμί, ανήκε στις τάξεις των δερβίσηδων, υπήρξε διακεκριμένος δάσκαλος και άνθρωπος των γραμμάτων.

Στην ίδια οδό με το Μαουσολείο του Γαζή Εβρενός στα Γιαννιτσά βρίσκονται τα Λουτρά Καϊάφα που χτίστηκαν τον 15ο αιώνα¹. Υπήρξε το πιο αξιόλογο λουτρό της πόλης. Το «μαύρο άγαλμα» στην είσοδο της πόλης, είναι ένα εντυπωσιακό σύμπλεγμα του γλύπτη Γρ. Ζευγώλη που στήθηκε το 1925¹ για την απελευθέρωση των Γιαννιτσών το 1912¹.

Το Γενί Τζαμί αποτελεί το μοναδικό πλήρως σωζόμενο οθωμανικό τέμενος στην Έδεσσα. Πρόκειται για κτήριο διαστάσεων 15x20μ. και ύψους 16μ. Το Τζαμί στην Άρνισσα χρονολογείται από το 1591¹. Έχει κριθεί διατηρητέο ως το πρώτο αξιόλογο οθωμανικό κτίσμα της περιοχής. Αποτελείται από μικρό μιναρέ. Ο Πύργος του Κάτω Γραμματικού είναι ένα ιστορικό διατηρητέο μνημείο. Πιθανολογείται ότι κατασκευάστηκε τον 17ο αιώνα και αποτελεί μια φρουριακή τετράπλευρη κατασκευή οθωμανικής εποχής που διατηρείται σε ύψος δυο ορόφων.

Στην περιοχή του οικισμού Αλώρου βρίσκεται η γέφυρα του "Μεγάλου Αλεξάνδρου", σύμφωνα με την παράδοση δημιουργήθηκε στην εποχή που μεσοουρανούσε ο Αλέξανδρος και εξυπηρετούσε τις ανάγκες επικοινωνίας των κατοίκων τις Αλμωπίας με την Αρχαία Πέλλα και το Μακεδονικό Βασίλειο. Σήμερα διασώζονται δυο βάθρα της γέφυρας και το τοξωτό της τμήμα με άνοιγμα 15 μέτρων. Άλλα πιο σύγχρονα μνημειακού χαρακτήρα κτίρια είναι το Κτίριο του Σιδηροδρομικού Σταθμού Αριδαίας το οποίο αποτελεί ιστορικό διατηρητέο μνημείο της Αριδαίας. Είναι από τα ελάχιστα εναπομείναντα κτίρια σταθμών που μαρτυρούν την ακτινοβολία της ελληνικής κοινότητας στην περίοδο της απελευθέρωσης. Σήμερα το κτίριο στεγάζει το Μουσείο Φυσικής Ιστορίας.

Το Κανναβουργείο το οποίο βρίσκεται κάτω από την περιοχή των Μύλων, στη συνέχεια του Πάρκου των καταρρακτών, συνδέεται με την πόλη, με ένα αυθεντικό καλντερίμι μέσα από το μεσαιωνικό Βαρόσι. Το παλιό εργοστάσιο με τον βιομηχανικό χαρακτήρα του αποτελεί κομμάτι πολιτιστικής κληρονομιάς των κατοίκων. Στη Σκύδρα το 1916¹ τα συμμαχικά στρατεύματα εγκατέστησαν ένα σιδηρόδρομο συνδέοντας τη Σκύδρα με την Αριδαία. Αυτή η γραμμή εξυπηρετούσε τις ανάγκες του στρατού στη διάρκεια του πολέμου. Το παλιό κτίριο όπου στεγαζόταν ο αρχικός Σιδηροδρομικός Σταθμός διασώζεται. Το μνημείο ανήκει στα εναπομείναντα κτίρια της γραμμής «Ντεκοβίλ» στη Μακεδονία, και αποτελεί σημαντική συλλογική κληρονομιά της Σκύδρας. Σε ένα παραδοσιακό διώροφο κτίριο του 1932¹, μέσα στη συνοικία Βαρόσι βρίσκεται το Λαογραφικό μουσείο της πόλης με μία εξαιρετική έκθεση που ταξιδεύει τον επισκέπτη στον καθημερινό τρόπο ζωής των κατοίκων της περιοχής από τα μέσα του προηγούμενου αιώνα έως τη δεκαετία του '50. Εκεί κοντά, στην περιοχή του πάρκου των καταρρακτών, βρίσκεται το Υπαίθριο Μουσείο Νερού - Ενυδρείο και είναι από τα σημαντικότερα στο είδος του στη χώρα μας. Δύο είναι οι ενότητες στις οποίες ο επισκέπτης επικεντρώνει το ενδιαφέρον του.

Η πρώτη αφορά τη βιομηχανική παραγωγή και την ιστορία της πόλης όπου ο επισκέπτης έχει την ευκαιρία να ενημερωθεί για τη φυσική δύναμη του νερού που ήταν και το βασικό μέσο πάνω στο οποίο στηρίχτηκε η βιομηχανική ανάπτυξη της Έδεσσας. Η δεύτερη ενότητα αφορά τα ενδημικά ψάρια, αμφίβια και ερπετά της περιοχής.

Το Σηπλαιοπάрко Αλμωπίας τέλος, αποτελεί μία ιδιαίτερη περιοχή με έντονο ενδιαφέρον όσον αφορά τη γεωλογία, την παλαιοντολογία και την αρχαιολογία. Τα απολιθώματα από τις ανασκαφές που έγιναν, στεγάζονται στις παλαιοντολογικές εκθέσεις του Φυσιογραφικού και Λαογραφικού Μουσείου Αλμωπίας στα Λουτρά και στο δημοτικό Μουσείο Φυσικής Ιστορίας στην Αριδαία.

Πέλλα...φυσικά ανέγγιχτη

Στην Περιφερειακή Ενότητα Πέλλας κυριαρχεί με τις οξιές, τα πεύκα και τις βελανιδιές του, το τρίτο ψηλότερο βουνό της Ελλάδας μετά τον Όλυμπο και τον Σμόλικα, το Όρος Βόρας. Το Όρος Βόρας (Καϊμάκτσαλαν) είναι μια επιβλητική οροσειρά, βόρειο σύνορο της Περιφερειακής Ενότητας Πέλλας, με ψηλότερες κορυφές το Καϊμάκτσαλαν (2.524 μ.), το Πίνοβο (2.154 μ.) και την Τζένα (2.182 μ.). Το μαγευτικό χιονισμένο τοπίο, η πλούσια κλωρίδα και πανίδα, τα άφθονα νερά, τα ιστορικά μοναστήρια και τα γραφικά χωριά του, κάνουν τον ορεινό όγκο του Βόρα ένα από τα ομορφότερα βουνά της χώρας. Είναι μια περιοχή ιδιαίτερου φυσικού κάλλους, ενταγμένη στα δίκτυα προστασίας Natura 2000 και Corine.

Με υψόμετρο 2.524 μέτρα το Όρος Βόρας (Καϊμάκτσαλαν) πέρα από τη φυσική ομορφιά του, τις απίστευτου κάλλους διαδρομές του, έχει χιονοδρομικές εγκαταστάσεις που ξεκινούν από υψόμετρο 2.018 μέτρα και καταλήγουν σε υψόμετρο 2.480 μέτρα. Το Χιονοδρομικό Κέντρο Βόρας είναι ένα από τα καλύτερα της χώρας με σύγχρονες χιονοδρομικές εγκαταστάσεις, με καλή ποιότητα και μεγάλη διάρκεια χιονιού. Οι πίστες του, που βρίσκονται στην αλπική ζώνη, είναι από τις μεγαλύτερες σε μήκος και για όλες τις δυσκολίες, για έμπειρους και πρωτόπειρους σκιέρ, φιλοξενεί συχνά Εθνικές Ομάδες Χιονοδρομίας διότι πρώτο χιονίζεται λόγω υψομέτρου. Το Χιονοδρομικό Κέντρο διαθέτει σύστημα τεχνητής χιονώσης, σηματοδοτημένες μπλε (μικρής δυσκολίας) και κόκκινες (μέτριας δυσκολίας) πίστες, 2 παιδικούς αναβατήρες, 3 συρόμενους αναβατήρες και 1 διθέσιο εναέριο αναβατήρα και φυσικά σαλέ και καταστήματα.

Ο παραδοσιακός οικισμός Άγιος Αθανάσιος, ο οποίος αποτελεί πόλο έλξης επισκεπτών από Ελλάδα και εξωτερικό, είναι ένας παραδοσιακός οικισμός κάτω από το χιονοδρομικό κέντρο του Βόρα (Καϊμάκτσαλαν). Τα πέτρινα σπίτια του χωριού, παλιά και

νά, κρατούν την τοπική παραδοσιακή αρχιτεκτονική. Διαθέτει εξαιρετικές τουριστικές υποδομές υψηλού επιπέδου (καταλύματα, εστιατόρια, καφετέριες) για επισκέπτες και κιονοδρόμους.

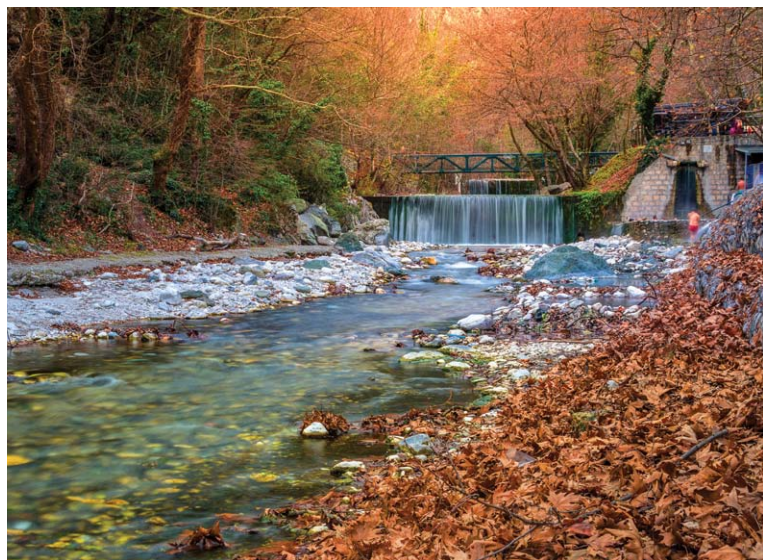
Στους πρόποδες του μεγάλου αυτού βουνού, μοιρασμένη ανάμεσα στην Πέλλα και τη Φλώρινα, σε υψόμετρο 515 μέτρα, απλώνεται η λίμνη Βεγορίτιδα, ένα υδάτινο στολίδι ιδιαίτερου οικολογικού ενδιαφέροντος όπου πραγματοποιούνται δραστηριότητες κωπηλασία, ράφτινγκ και κανόε καγιάκ, ψαρέματος και παρατήρησης πουλιών. Η Άρνισσα, παλιά πόλη-σταθμός της Εγνατίας οδού στις όχθες της λίμνης Βεγορίτιδας, ο επισκέπτης μπορεί να απολαύσει τα νόστιμα ψάρια της λίμνης και τα γραφικά πλιοβασιλέματα που καθρεπτίζονται στα νερά της.

Το υδάτινο στοιχείο πρωταγωνιστεί και σε άλλα σημεία της Πέλλας όπως στον ποταμό Λουδία με το “Διεθνές Ναυαθλητικό Κέντρο Λουδίας” με μοναδικό και ιδιόμορφο υγρό στίβο, πλούσιο φυσικό κάλος απεριόριστης ομορφιάς, ιδανικό μέρος για προπονήσεις και με δυνατότητα φιλοξενίας αποστολών στις σύγχρονες εγκαταστάσεις του. Κάτω από τον Βόρα, ανάμεσα στο χωριό Παναγίτσα, και Ζέρβη λειτουργεί ανεμοδρόμιο – κέντρο αεραθλητισμού, ιδανικό για αυτούς που αγαπούν ή επιθυμούν να πραγματοποιούν πτήσεις με ανεμόπτερα, parapente και αετούς. Στην Παναγίτσα υπάρχει δε και πίστα μότο-κρος. Το Κέντρο Περιβαλλοντικής Ενημέρωσης του Υγροτόπου Λουδία στο σημείο Μηδέν, αποτελούν χώρο αναψυχής, ένα εξαιρετικό «εκπαιδευτικό εργαλείο» με δράσεις περιβαλλοντικής εκπαίδευσης. Σημαντικό κέντρο ιαματικού τουρισμού και περιοχή ιδιαίτερου φυσικού κάλλους με πανέμορφες διαδρομές ολόκληρης της Ευρώπης αποτελούν τα Λουτρά Λουτρακίου (Πόζαρ), που βρίσκονται σε απόσταση 13 χιλιομέτρων από την πόλη της Αριδαίας. Εκεί λειτουργούν υδροθεραπευτήρια, φυσικά σπα, λασπόλουτρα με ιαματικά νερά, γνωστά ήδη από την αρχαιότητα για τις ευεργετικές ιδιότητές τους. Παροχή υπηρεσιών υψηλού επιπέδου, ξενοδοχειακές μονάδες και παραδοσιακοί ξενώνες. Η περιοχή των Λουτρών Λουτρακίου, προσφέρεται για περιπάτους και ορειβασία, με το Μαύρο Δάσος πιο ψηλά να αποτελεί προορισμό περιπατητών και ποδηλατών,

με αξιοθέατα, με σπήλαια, με το κατάφυτο βαθύ φαράγγι του θερμιοτάμου και όμορφα ορεινά τοπία με δασωμένες πλαγιές και γκρεμούς. Πάνω από το Λουτράκι είναι το φημισμένο φαράγγι Ράμνο Μπορ (Ισο Πεύκο), ένα τοπίο ιδιαίτερης φυσικής ομορφιάς. Είναι μια μαγευτική διαδρομή, προσιτή στον συνετό περιπατητή, με ωραίες ορθοπλαγιές, γεφύρια, γάργαρα νερά, καταρράκτες και άγρια πυκνή βλάστηση.

Η «Καλή πεδιάδα» (Ντόμπρο Πόλιε), είναι ένα πανέμορφο υψίπεδο και βρίσκεται σε υψόμετρο 2.000 μ. περίπου, πάνω από το χωριό Λουτράκι. Είναι μια φυσική λεκάνη με πολλές μικρές λίμνες και πολύχρωμα αγριολούλουδα που περιβάλλεται από μια ζώνη με ψηλές οξείες. Στα σύνορα Πέλλας και Κιλκίς, το Πάικο, ένα από τα όμορφότερα βουνά, με πλούσια βλάστηση, πυκνά δάση από οξείες και βελανιδιές, ρεματιές, λιβάδια και καταρράκτες, είναι ιδανικό για πεζοπορία, ορεινή ποδηλασία και ορειβασία.

Οι δυτικές πλαγιές του Πάικου είναι καλυμμένες με πυκνά δάση βελανιδιάς και οξιάς και όμορφα λιβάδια, ενώ απολαυστική είναι η διαδρομή μέσα από το βουνό, από την Αριδαία προς το ιστορικό Σκρα και την Αξιούπολη του νομού Κιλκίς. Η Τζένα είναι μια όμορφη κορυφή ανάμεσα στο Πίνοβο και το Πάικο, με υψόμετρο 2.182 μ. Στις πλαγιές της κυριαρχούν τα δάση της οξιάς, ενώ στις ψηλότερες ζώνες φυτρώνουν αρκετά σπάνια λουλούδια (βιόλες, ορχιδέες, βερόνικες κ.ά.). Η κατάκτηση της κορυφής, που σε αποζημιώνει με εξαιρετική θέα, γίνεται από το χωριό Νότια και διαρκεί περίπου 4 ώρες. Στους πρόποδες του όρους Τζένα υπάρχουν πολλά δασωμένα ρέματα με κρυστάλλινα ορμητικά νερά. Ένα από τα πιο γραφικά είναι το φαράγγι της Νότιας κοντά στο ομώνυμο χωριό.

Πέλλα των αρωμάτων και των γεύσεων

Γη γόνιμη και ευλογημένη η Περιφερειακή Ενότητα Πέλλας, από την αφθονία του νερού και την εύνοια του κλίματος, υπήρξε τόπος ιδανικός για την καλλιέργεια της μεγάλης ποικιλίας γεωργικών αγαθών, φρούτα όλων των ειδών, 24 διαφορετικά προϊόντα στα οποία κυριαρχούν τα ροδάκινα, τα κεράσια, τα βερίκοκα, τα ρόδια, τα μήλα, τα δαμάσκηνα, τα ακτινίδια, τα κάστανα, και τα αμπέλια. Η ντόπια γευστική παράδοση της περιοχής δίνει σήμερα το χρώμα και το άρωμα της κουζίνας των κατοίκων, που διαμορφώθηκε και επηρεάστηκε από τις γεωγραφικές και κλιματολογικές συνθήκες, αλλά και τις επιρροές που δέχθηκε από τις τόσες φυλές που συνυπάρχουν αρμονικά, οι οποίες μέσα τους αιώνες πέρασαν και άφησαν τις συνήθειές τους και τη γαστρονομική τους κουλτούρα.

Οι διατροφικές συνήθειες των κατοίκων εξαρτώνταν αποκλειστικά από τα προϊόντα που παρήγαγε η περιοχή. Σχεδόν όλες οι περιοχές της Περιφερειακής Ενότητας Πέλλας έχουν να επιδείξουν πλήθος τοπικών προϊόντων. Οι πιο χαρακτηριστικές είναι αυτές της Αριδαίας με την Μπαχοβίτικη πιπεριά, τα αρωματικά φυτά, τα φασόλια παπούδα, τα σπαράγγια, το τσίπουρο, τα πράσα Δωροθέας, το κουκάρι, τα γλυκά κουταλιού, ο τραχανάς, το μέλι, το Θεοδωράκι με τα τυριά,

ο Αρχάγγελος με τις ονομαστές πατάτες, η Έδεσσα, ο Άγρας, η Κερασιά, η Φλαμουριά και η Πλατάνη με τα γνωστά κεράσια, η Άρνισσα και η Παναγίτσα με τα μήλα. Επίσης, η περιοχή των Γιαννιτσών είναι γνωστή για το κρασί της, καθώς και για προϊόντα της όπως τα ροδάκινα-νεκταρίνια, τα βερίκοκα, τα ρόδια, τα κηπευτικά, τον καπνό, το βαμβάκι, φημίζεται δε για τις αμπελοκαλλιέργειες, τα τριαντάφυλλα, τα ρόδια, τα παραδοσιακά ζυμαρικά (χυλοπίτες, γιουφκάδες κ.λπ.), τον χαλβά, το ταχίνι, τα λουκούμια και η Σκύδρα με τα ροδάκινα και τις κομπόσες η οποία αποτελεί το μεγαλύτερο παραγωγικό και εξαγωγικό κέντρο φρούτων της Βόρειας Ελλάδας.

Η Κρύα Βρύση με τα βιολογικά αγροτικά προϊόντα υψηλής διατροφικής αξίας και τα χειροποίητα βραβευμένα Ελληνικά πούρα. Στην Έδεσσα το τοπικό γλυκό, “οι φλογέρες Έδεσσας” είναι μοναδικό σε όλη την Ελλάδα για τη νοστιμιά του.

Η τοπική παραδοσιακή κουζίνα, τοπικά πιάτα, φτιαγμένα με αγνά παραδοσιακά υλικά και κρέατα ελευθέρας βοσκής, όπως τα Μακεδονίτικα, το τσομπλέκι, το σταμνάτο, το κλέφτικο, το κοτόπουλο σούβλας, τα Μικρασιάτικα, όπως τα σαρμαδάκια, το ιρίκεφτε, το μαντί, τα Ποτυακά όπως το σιρόν, το

υβριστόν, το τανωμένον σορβά και το θρακιώτικο κοτόπουλο γεμιστό με πλιγούρι, αναδεικνύουν την τοπική γαστρονομία σμίγοντας την παράδοση με τη γεύση και σας καλούν να τα δοκιμάσετε. Ξεχωριστή θέση είχε και έχει το κρασί από τις τοπικές ποικιλίες, ξινόμαυρο, καμπερνέ, Savinio, Merlot, Syrah και το τσίπουρο από Αμάσι Αλμωπίας, συνοδεύοντας τις τοπικές γιορτές στους δρόμους της Πέλλας. Ξεχωριστά προϊόντα υψηλής διατροφικής αξίας στην Πέλλα, με καινοτόμα χαρακτηριστικά, όπως: Βιολογικά προϊόντα, κρασιά, φρούτα, σιτηρά, βότανα, βρώσιμα λουλούδια και προϊόντα κυψέλης (μέλι, γύρη, βασιλικό πολτό).

Ριζότο και ζυμαρικά με άγρια μανιτάρια Βόρα, εξαιρετικό παρθένο ελαιόλαδο με εκχυλίσματα βοτάνων ψυχρής έκθληψης, τραχανά με ισχυρισμό υγείας (για μείωση της χοληστερίνης), βουτυρωμένα σαλιγκάρια με κέλυφος, ζυμαρικά από αρχέγονα σιτηρά (τύπου Καλπουτζά, ζέα), αφυδατωμένα λαχανικά και φρούτα (ροδάκινα, μήλα, λωτοί), προϊόντα ροδιού (σος, μπαλσάμικο, φυσικό χυμό ρόδι χωρίς συντηρητικά και ζάχαρη), προϊόντα μήλου (σος, μπαλσάμικο, ξύδι, φυσικό χυμό), πάπρικα, αμπελόφυλλα από άγριο αμπέλι, χειροποίητες πίτες με ιδιαίτερα τοπικά τυριά, Κρασιά με χρυσή και ασημένια διεθνή βράβευση, μαρμελάδες φρούτων χωρίς ζάχαρη με χυμό σταφυλιού, μαρμελάδες από φρούτα του δάσους (μύρτιλο, κράτιο), καρπούς άγρια τριανταφυλλιάς, σύκο άγριο), μαρμελάδα νωπή σμέουρο, παραδοσιακά κρεατοσκευάσματα και αλλαντικά χωρίς πρωτεΐνη σόγιας και χωρίς άμυλο, αρωματικό κοτόπουλο, ιδιαίτερα τυριά με ελιά και τσίλι, με σκόρδο και πιπεριά, με λιαστή τομάτα και ρίγανη.

Η Πέλλα αποτελεί τμήμα του μεγάλου κήπου της Μακεδονίας, που προσφέρει στην Ελληνική Γαστρονομία, μέρος της μεγάλης και διάσημης ταυτότητας της. Κάτι πρέπει να πάρετε μαζί σας πίσω φεύγοντας. Κάτι που θα συμπυκνώνει τη γεύση αυτού του μεγάλου τόπου των νερών, του τόπου του Μεγάλου Αλεξάνδρου, του Μεγαλύτερου Στρατηλάτη Εκπολιτιστή που μας έδωσε τον Ελληνικό Πολιτισμό μέχρι την Ινδία, αυτού του μεγάλου τόπου των νερών και της απίστευτης ομορφιάς.

Region of Central Macedonia

Crossing the Regional Unit of Pella

Regional Unit of Pella, the land of Alexander the Great, the great marshal of world history (356-323 BC)¹, the heart of Macedonia and its historical womb, since ancient Pella was the capital of the Macedonian Kingdom for years.

The rich long history of the area competes with the privileged natural beauty of the place. On Mt Kaimaktsalan, in Vegoritida Lake, in the waterfalls of Edessa and in the rivers of this historical place of Macedonia, which gave birth and raised the two great men of the Kingdom of the Macedonians, Philip II and Alexander the Great.

Mountains and lakes, rivers and waterfalls, medieval settlements and ancient cities, castles and Byzantine churches, ancient Greek villas, and Macedonian architecture, thermal springs, paths, and valleys for hikers and cyclists. Alpine skiing, horseback riding and archery meadows, trekking and tours, gliding or paragliding, rowing, rafting, canoeing and rowing and anything else that can satisfy the dynamic forms of modern tourism, taking with you the valuable experience of wandering and staying. Traditional settlements and Byzantine monasteries. All this is interwoven with one of the largest forest volumes in the Balkans.

The Seat of the Macedonian Kingdom since the 4th century BC, a place with glorious palaces. A center of Hellenism that succeeded Athens and Sparta, a place of glorious cosmopolitanism, a spiritual and artistic place. At the center of the Macedonian struggle, it formed new conditions for its future with the refugees from the East, and thanks to its Water Wealth it was a large industrial center, also known as Manchester of the East. Today well-known for its archaeological and wet wealth, it remains largely hidden and ready to be revealed.

Inside, outside &... around Pella

Pella, an area with endless natural beauties, rich in water and forests. The tour begins and ends in the wonderful parks with the high trees, between the waterfalls, a unique of Edessa and in the traditional settlement of Varosi with the characteristic architecture of its houses. The reference point is the waterfalls of Edessa with the noisy fall of the Edessa river water from the rock of 320 meters.

A reference point is the famous waterfalls of Edessa, which cause awes, as the waters fall from a height of 70 meters if not more. The largest and most spectacular waterfall is called Karanos (name of the mythical leader of the ancient Macedonians) but there is also another impressive waterfall, called Double or Forked, divided into two streams.

From the High Rock, you can admire the view of the plain that stretches in front and reaches the sea and Thessaloniki. Under the rock you can see the Waterfalls' cave with the vaulted roof and just a little further the Aquarium as well as the 100-year-old facilities of early industrial era of Greece, with Kannavourgio, the water-powered factories, unique in Greece, the small waterfalls, the old Nerotrivi... Using the power of water, there were hydro-powered industries of sericulture, tannery, textile, hydro-mills that employed 2500 workers...

All these natural elements complete this historical part of urban Edessa today. The image of the modern and vibrant city is complemented by what the visitor encounters in its center. The pedestrian road, the park of small waterfalls, the Kiupri Bridge, the railway station, and other corners of the city create a composition full of light, colors, which becomes more intense as the night approaches. In Varosi, which was the first Christian district created after the conquest of the city by the Turks, several Byzantine churches are preserved such as the church of the Assumption of Mary, the old metropolitan church, a three-aisled timber-roofed basilica of the 14th century, with a wood-carved altarpiece and murals estimated from 1380¹, the Church of the Apostles Peter and Paul, as well as the building of the old Girls' School, which is used as a cultural and exhibition center. The elegant stone tower with the six clocks and the so-called small waterfalls in the center of the city, the monastery of Agia Triada in the area of Loggos, and the stone arched bridge called «Kiupri». The ancient city of Edessa is divided into two levels. The Upper Town - Acropolis, where the city lies today, and the Lower Town, at the foot of the rock, which extended to the area of Loggos and hosted the main part of the population until the end of the 6th AD¹.

A little north of Edessa, in Almopia, you will encounter a place of wild beauty. The town of Aridea stands in the centre of its plain in the shade of Mt Voras and Mt Pinovo. A rural town, rich in special products, centre of production. It offers the enjoyment of the thermal spas in Loutraki village and all the beauty that these two monumental-mountains of

nature that surround it can offer. Riverside routes, mountain trails, thermal springs, accessible gorges, water activities, and special mountain gastronomy. And it is from here, from Almopia and from the black forest of Orma, that Alexander equipped the Macedonian Phalanx with the six-meter-long spears, the well-known sarissa, for the great campaign.

Alexander the Great was born and raised in Pella, in the place that is the most important archaeological treasure of the prefecture and of Macedonia as a whole civilization. King Archelaus I, chose this land and transferred the capital of the Macedonian Kingdom from Aigai, at the end of the 5th century BC. The city experienced its greatest glory in the years of the great Macedonian Kings and throughout the Hellenistic period. They are located along the national road Pella - Chalkidona. They are interwoven with the eternity and the light of the plain of Central Macedonia, having unfolded the seasons, the years, the centuries, the millennia, in the ball of yarn where old and new Greece coexist, creating the bridge of the culture between the Aegean and the Balkans and, through via Egnatia, everything that unites East and West.

Besides the historical identity of the Macedonian Kingdom, the identity of Pella is absolutely connected with the water element. The waterfalls vary from bigger to smaller, with different formations, a unique reference point in the Greek land, fascinated with the power of water and the beauty of nature. The natural beauty on Mt Voras, in the wetlands and in the rivers of the area have formed a paradise for those who turn their gaze to water places.

The best of all are the thermal springs in the village of Loutra at Aridea, known as Loutra Pozar, located 360 to 390 meters from the sea and at a distance of 13km from Aridea, 45km from Edessa, and 100km from Thessaloniki. With intense alternations of hills and recesses, with dense vegetation and rare images of the natural landscape. An amazing mountain, where the hot river Toplitsa flows in the ravine formed. Its thermal waters form riverbeds on the side and small waterfalls with five thermal springs gushing along the riverbed, as the river continues to flow to Almopia. In this mountainous area, the intense alternations of hills and recesses, the movement of hot and cold water and the dense vegetation give a rare landscape image, characterized by dynamic movement and beauty.

West of Edessa, the way up to Agra, you will find the wetland of Lake Agra-Vrytton-Nisi that will definitely impress you. The wetland is home to a large number of flora and fauna and a large number of migratory and non-migratory birds. Swans, ducks, herons are the permanent inhabitants of the lake. Many birds overwinter, nest, and breed in it. Bird watching is an important activity throughout its wider area.

A little further... a lake, a story. Lake Vegoritida, divided into two prefectures and below the snow-capped peaks of Mt Voras, at a distance of about half an hour from the city of Edessa, dominates the area with its alpine character. The lake, the creation of which is the result of a great earthquake in the distant past, receives water from a huge hydrological basin. It is the deepest and one of the largest lakes in Greece, having generously offered its benefits to the inhabitants of the surrounding areas for thousands of years, being a

meeting and communication point of the inhabitants of Macedonia, Paeonia, and Illyria. The remains of a large and wide road, stone road signs with inscriptions of kilometers were found next to it, a fact that showcases its important role in the movements of the past. Such a large body of water is ideal for a variety of recreational and sports activities, like boating, sailing, canoeing, hiking, air sports, etc.

Above the lake on the slopes of Mt Vora (Kaimaktsalan) and before reaching the ski resort, Agios Athanasios, a beautiful stone village, model of tourist development, a point of reference today, especially during the winter months. It was at the center of clashes between the Greeks and the Bulgarians during the Macedonian Struggle, while during World War I the Serbians and the Bulgarians were fighting for its conquest. Today it is the setting of another era, lively days and nights, especially in the winter months, with high-quality tourist services, hotels, hostels, restaurants-taverns and clubs. Passing to the other side of Mt Kaimaktsalan, in the province of Almopia, you come across the Almopaios river. It is also called Moglenitsas and has joined the NATURA network since 2000. It flows from Mt Vora and Mt Jenna.

It flows through the area of Edessa and Menida and ends in the Loudias river outside Giannitsa. Riverside paths, wildlife and birds, canoeing, rafting, and river flying set today a lively scenery. In the same area at an altitude of 1600m, above the Loutraki waters, Kali Pediada or (Dobro Pole) stretches at an area of 3,350 acres and hosts many species of flora and rare indigenous species that grow only there. Small scattered ponds, canals, and colorful wildflowers are surrounded by a zone of beech trees. On the one side the high peak of Kravista challenges you to climb it up. On the other side is the only Black Forest in Greece, with very dense vegetation that causes awes. Waterfalls and steep slopes, dark paths, and glades, is a forest simply unique in its kind, wonderful, and

mysterious. Just above the settlement of Orma, the forest is ideally easily accessible.

Leaving the mountainous area of Pella and descending further south you will see the springs of Arabissos which is a wetland of national importance. They cover a valley with natural beauty and a lot of green where running water and centennial plane trees prevail. They have been the water supply for the city of Thessaloniki for 40 years. The Wetland of the Axios river in Athyra is another area of significant importance and with special natural beauty, also protected by the NATURA network.

The Thermal Springs in Loutrochori, in the area of Skydra, are certified and have cold, hypotonic, thermal water which has healing properties related to diseases of the digestive and musculoskeletal system as well as skin diseases.

Centuries of culture & history

Being the center of the Kingdom of the Macedonians, the whole of Pella is an open-air Museum, which invites you to explore it. The archaeological and historical wealth of ancient Pella is priceless. The Archaeological Museum of Pella is a jewel for the area. It covers an area of 6,000 sq.m. The exhibits are housed in six thematic sections. The visitor is welcomed by the marble head of Alexander the Great.

Above the Museum, built on a flat hill, you will see a complex of buildings divided into three sections with excellent architecture. The Palace is built in such a way that its inhabitants had an excellent view to the south, Lake Loudias, and the surrounding mountains.

Ancient Pella had several important sanctuaries offering valuable objects. The sanctuary of Aphrodite, where the Mother of Gods and Aphrodite were worshipped, is located on the north side of the Agora. The small agricultural sanctuary on the NE side of the city, which served the religious needs of farmers and stockbreeders. The sanctuary of Darron in the area of the modern irrigation canal in a set of complexes where the excavation is always in progress.

The magnificent and very important, worldwide known, mosaic floors of Ancient Pella dominate among the important finds and make the area the place with the most brilliant samples of this exceptional art. The most important mosaic works depict Dionysus, the Lion Hunt, the abduction of the Beautiful Helen, the Battle of the Amazons, etc.

The market was located in the center of the archeological center and for centuries it was the most important part of the Macedonian capital. The commercial and administrative center of the ancient city, built with coated bricks. In the interior, there were arcades with pillars and a Doric colonnade in the southern part. There were many workshops and shops all around. Outside the ancient city, the excavations yielded several burial monuments. The most important and best-preserved is located east of the ancient city. It is one of the oldest burials in the city of Pella in the wider area of the Agora and dates back to the end of the 5th century BC during the reign of Archelaus, the Macedonian renewer ruler. At the top of the Archontiko mound in Giannitsa as well as on the eastern slope, the excavation revealed successive phases of a settlement estimated at the end of the Early Bronze Age. This period is little known in Macedonia. The prehistoric

that was part of the former dominant castle of the Bodena is the church that, today, is named after the Assumption of the Virgin and was the old metropolitan church of the city in the 14th century¹. You should not miss visiting it. The church is located within the traditional district of Varosi, belongs to the architectural type of the three-aisled timber-roofed basilica with an elevated central aisle and a narthex to the west. Based on its surviving mural decoration, it dates to the period between the years 1375-1385 or 1389¹. However, there is evidence demonstrating that it was older, probably of the mid-Byzantine period.

settlement of Archontiko is located between Ancient Pella and the town of Giannitsa at a distance of 4 km. A new discovery in ancient Pella after three years of excavations. It is the largest palace in Macedonia, in ancient Pella, with an area of 70 acres, where Alexander the Great was born, educated, and reached manhood, according to archaeologists. It is in the west of the present village and north of the site of the newly built Museum of Pella.

Banquet halls, dozens of dormitories and restaurants, mosaic floors (similar in size and technique to those found in Ancient Olympia), baths and places for the preparation and education of the young descendants of the Macedonian aristocrats dating back to Alexander the Great childhood and adolescence years. All these were part of this glorious palace, the largest in ancient Macedonia.

The ancient city of Edessa is in Loggos, surrounded by lush landscape, beautiful and unique. The ancient wall that survives to this day is 6 meters high and surrounds the ancient city. The Byzantine era also left its traces in Pella. Indicatively, besides the different style churches throughout the prefecture, we find Byzantine remains in the ancient city of Edessa, in the area of Loggos, which is a typical example of a medieval castle town. Remains of a Byzantine wall and an early Christian settlement can be seen in Arabissos and on the hill of Paleokastro, near Giannitsa.

The church was dedicated to the Wisdom of God and during the Turkish occupation the name was changed to Assumption of the Virgin Mary and thus it was saved. Moreover, the small church of the Apostles Peter and Paul was probably built in the mid-Byzantine period, its murals date back to the decade of 1370-1380¹. While the four capitals of the temple belong to the early Christian era.

One of the few surviving Byzantine monuments in Edessa

The monastery of Archangel Michael, on an idyllic plateau of Mt Paiko near the village of Archangelos in Aridea, was built in 1858¹ on the ruins of a Byzantine monastery built in the 11th century¹. It is a pilgrimage site and has a hospitable monastic fraternity. The stone katholikon of the monastery has frescoes of 1888 in strong folk style and simplicity. Among them is the martyrdom of the local St. Chryssi the Neomartyr from Maglena.

The Church of the Assumption of the Virgin Mary is located in the northern part of Giannitsa, in the old district of Varosi and was built during the period 1858-1867¹. Its construction was allowed with a sultan's firman in 1858¹. The residents with personal work and donation of materials and money managed to complete its construction within the set time. According to tradition, when there was a lack of water halfway through the construction, wine was used for its reconstruction.

The Holy Monastery of Saint Hilarion Moglenon in Promachoi at Aridea had

as its owner and founder Saint Hilarion himself. He was an important hierarch of the 12th century, who lived and worked in the area of today's Almopia. The castle of Chrysi in Almopia, the «Byzantine castle of Moglena» is identified with the mid-Byzantine city of Moglena, the seat of the homonymous theme and diocese from the 11th century¹ at least. It covers an area of about 40 acres. On the southeast side, parts of the castle and the foundations of the episcopal church are preserved. It is a basilica of the 10th-12th century, a sample of the important location of Pella at that time, excavated by the archeological service. There is also around, a square and a rectangular with a semicircular front tower.

The Ottoman period of Pella left a lot of Ottoman monuments. Most of them are in the town of Giannitsa and are worth visiting. The most important Ottoman monument in the greater area of Giannitsa is the Mausoleum of Gazi Evrenos: Gazi Evrenos was a leading marshal of the Ottoman Empire. He settled in Giannitsa in 1385¹. He died in 1417¹ at the age of 129 and was buried in the Mausoleum.

The clock tower (1754¹), with a height of 25 meters, was built by the descendant of Gazi Evrenos, Sherif Ahmet according to the inscription on the marble slabs. Opposite the church of Saint Georgios in the central park of the city is the Turbes of Ahmet Bey Evrenosoglu, which dates back to the second half of the 15th century. It is the place where the tomb of the descendant of Gazi Evrenos is located. The structural details in the masonry emphasize its aesthetics.

At the entrance of the town of Giannitsa, the Mosque of Iskender Bey was built by a descendant of Gazi Evrenos in 1490¹. It was the most imposing building in the city, but

it suffered several alterations and destructions. Inside, the peculiar combination of domes and semi-domes and the unique division of its walls make it majestic. A small mosque on the north side of Giannitsa is the Mosque of the poet Ilahi. Its minaret is preserved in very good condition and there is a section with elaborate masonry. Sheikh Ilahi, the poet in whose honor the mosque was built, belonged to the class of dervishes and was a distinguished teacher and man of letters. On the same street as the Mausoleum of Gazi Evrenos in Giannitsa, you can see the Kaiafas Baths built in the 15th century. Today not all of them are saved, but they were the most remarkable bath in the city.

The «black statue» at the entrance of the city is an impressive complex by the sculptor Gr. Zevgolis. It was set up in 1925¹ celebrating the liberation of Giannitsa in 1912¹. The Yeni Mosque is the only fully preserved Ottoman mosque in Edessa. This is a building measuring 15x20m and 16m high. The Mosque in Arnissa dates back to 1591¹. It has been declared a monument because it is the first notable Ottoman building in the area. It consists of a small minaret. Kato Grammatikos Tower is a historical monument. It is believed that it was built in the 17th century. It is a quadrilateral fortress from the Ottoman era that is preserved at a height of two floors.

In the area of the settlement of Aloros you can see the bridge of «Alexander the Great». According to tradition, it was built during the reign of Alexander and served the communication needs of the inhabitants of Almopia with Ancient Pella and the Macedonian Kingdom. Today, two pedestals of the bridge and its arched part with an opening of 15 meters are preserved. Another more modern monumental buildings are the Aridea Railway Station Building which is a historical monument in Aridea. It is one of the few remaining station buildings that showcase the radiance of the Greek community during the liberation period. Today it houses the Museum of Natural History.

Kannavourgio, which is located below the area of Myli, next to the Park of waterfalls in Edessa. It is connected to the city with an authentic cobbled path through the medieval district of Varosi. The old factory with its industrial character is part of the cultural heritage of the inhabitants.

In Skydra in 1916¹ the allied troops installed a railway connecting Skydra with Aridea. This line served the needs of the army during the war. The old building where the original Railway Station was housed is preserved. The monument belongs to the remaining buildings of the «Decoville» line in Macedonia and is an important collective heritage in Skydra.

In a traditional two-story building of 1932¹, in Varosi district you can visit the Folklore Museum of the city featuring an excellent exhibition that travels the visitor to the daily routine of the inhabitants of the area from the middle of the last century to the 50's. Nearby, the Open Air Museum - Aquarium is located in the area of the waterfall park and is one of the most important of its kind in our country. There are two sections on which the visitor focuses his interest. The first is the industrial production and the history of the city where the visitor has the opportunity to be informed about the natural power of water that was the main means on which the industrial development of Edessa was based. The second section concerns the endemic fish, amphibians, and reptiles of the area.

Finally, the Almopia Cave Park is a wonderful area of special interest to geology, paleontology and archeology. The excavation fossils are displayed in the paleontology, and exhibitions at Almopia Physiographic and Folklore Museum in Loutra as well as in the municipal Natural History Museum in Aridea.

Pella... naturally untouched

Pella is dominated by Mt Voras, the third highest mountain in Greece after Olympus and Smolikas. Beech trees, pines, and oaks prevail. Voras (Kaimaktsalan) is an imposing mountain range, on the northern border of the prefecture of Pella. The highest peaks are Kaimaktsalan (2,524 m.), Pinovo (2,154 m.), and Jenna (2,182 m.). The enchanting snowy landscape, the rich flora and fauna, the abundant waters, the historical monasteries, and the picturesque villages make the mountain range of Vora one of the most beautiful mountains of the country. It is an area of outstanding natural beauty, part of the Natura 2000 and Corine protection networks. At an altitude of 2,524 meters, in addition to its natural beauty and incredibly beautiful routes, Mt Voras (Kaimaktsalan) features ski facilities starting at an altitude of 2,018 meters and ending at 2,480 meters.

North Ski Center is one of the best in the country featuring modern ski facilities of good quality and a long period of snow. The ski runs, located in the alpine zone, are among the longest and of all difficulty levels, both for experienced and novice skiers. National Ski Teams often use them because

it is the first mountain where it snows due to the altitude. The Ski Center features an artificial snow system, marked blue (low difficulty) and red (medium difficulty) slopes, 2 children's lifts, 3 sliding lifts and 1 two-seater aerial lift as well as chalets and shops.

The traditional settlement of Agios Athanasios, which is a pole of attraction for visitors from Greece and abroad, is a traditional settlement below Mt Vora (Kaimaktsalan) ski center. The stone houses of the village, old and new, keep the local traditional architecture. It provides excellent high-level tourist infrastructure (accommodation, restaurants, cafes) for visitors and skiers. At the foot of this great mountain, shared between Pella and Florina, at an altitude of 515 meters, you can see Lake Vegoritida, a water gem of special ecological interest featuring rowing, rafting, and canoeing, fishing, and bird watching. Arnissa, an old town-station on Egnatia highway on the shores of Lake Vegoritida. There, the visitor can enjoy the delicious fish of the lake as well as the picturesque sunsets reflected on its waters.

Water is also the main element in other parts of Pella such as the Loudias river. The «International Nautical Center on Loudias» is an area of rich natural beauty and features a unique special wet track. It is an ideal place for training and hosting delegations in its modern facilities. Further below Mt Voras, between the village of Panagitsa and Zervi, there is an air sports center, ideal for those who love or want to try paragliding and hand-gliding. In Panagitsa there is also a moto-cross track. The Loudias Wetland Environmental Information Center at Point Zero is a recreation area, an excellent «educational tool» providing environmental education activities. An important center

of spa tourism and an area of special natural beauty featuring beautiful routes are the Baths in Loutraki (Pozar), 13 kilometers from the town of Aridea. There are hydrotherapy centers, natural spas, mud baths with thermal waters, known since antiquity for their beneficial properties. Provision of high-quality services, hotel units, and traditional hostels. The area of Loutraki Thermal Baths is offered for hiking and mountaineering. Higher up the Black Forest is an ideal destination for hikers

Pella of aromas and flavors

The fertile and blessed land of Pella, thanks to the abundance of water and the favorable climate, was an ideal place for the cultivation of a wide variety of agricultural goods, fruits of all kinds, 24 different products dominated by peaches, cherries, apricots, pomegranates, apples, plums, kiwis, chestnuts, and vines. The local traditional cuisine today gives the color and aroma of the cuisine of the inhabitants, which was formed and influenced by the geographical and climatic conditions, but also by the

several races that coexist harmoniously and have passed over the centuries leaving behind their habits and gastronomic culture. The eating habits of the inhabitants depended exclusively on the products produced by the area.

Almost all areas in the Regional Unit of Pella can showcase a number of local products. The most characteristic products are those in Aridea: Bahovite pepper, aromatic plants, papuda

and cyclists, with sights, caves, the lush deep gorge of the river and beautiful mountain landscapes with forested slopes and cliffs. Above Loutraki is the famous gorge Ramno Bor (Iso Pefko), a landscape of special natural beauty. It is a fascinating route, accessible to careful hikers, with beautiful vertical slopes, bridges, gurgling waters, waterfalls and wild dense vegetation.

Kali Pediada (Dobro Polie), a beautiful plateau, is located at an altitude of about 2,000 meters above the village of Loutraki. It is a natural basin with many small lakes and colorful wildflowers surrounded by a zone of tall beech trees. On the border between Pella and Kilkis, Mt Paiko, one of the most beautiful mountains, with lush vegetation, dense forests of beech trees and oaks, ravines, meadows, and waterfalls, is ideal for hiking, mountain biking, and mountaineering.

The western slopes of Mt Paiko are covered with dense oak and beech forests and beautiful meadows, while the route through the mountain, from Aridea to the historic Skra area and Axioupoli in the prefecture of Kilkis is enjoyable. Jenna is a beautiful peak between Pinovo and Paiko, at an altitude of 2,182 m. Its slopes are dominated by beech forests and higher up by rare flowers (violets, orchids, veronica, etc.). To conquer the peak, with the excellent view, the visitor sets off from the village of Notia and has to climb up for about 4 hours. At the foot of Mount Jenna, there are several forested streams with crystal clear rapids. One of the most picturesque spots is Notia gorge, named after the village.

beans, asparagus, tsipouro, Dorothea leeks, koukari, spoon sweets, trachanas, honey. In Theodoraki the cheeses, in Archangelos the famous potatoes, in Edessa, Agras, Kerasia, Flamouria and Platani the famous cherries, in Arnissa and Panagitsa the apples. Additionally, Giannitsa area is known for its wine, as well as for its products such as peaches-nectarines, apricots, pomegranates, vegetables, tobacco and cotton. It is also famous for viticulture, roses, pomegranates, the traditional pasta (hilopites, gioufkades, etc.), halva, tahini and loukoumia. The town of Skydra is well-known for its peaches and compotes. It is the largest productive and export center of fruit in Northern Greece. Kria Vrissi features organic agricultural products of high nutritional value and the handmade award-winning Greek cigars. In Edessa, the local dessert, «the flutes of Edessa» is unique for its taste all over Greece.

The traditional local cuisine and local dishes are made of pure traditional ingredients and free grazing meats. For example, Makedonitika dishes like tsofleki, stamnato, kleftiko, chicken on the spit. Asia Minor dishes such as sarmadakia, irikonte, manti. Pontus dishes such as siron, yvrison, tano sorbon and Thracian dishes like chicken stuffed with groats. All these highlight the local gastronomy by mixing tradition with taste and invite you to try them. The wine from the local varieties, xinomavro, cabernet, Savinion, Merlot, Syrah and the tsipouro from Amasi in Almopia had and still have a special place, accompanying the local festivities in the streets of Pella.

Distinctive products of high nutritional value in Pella, with innovative features, such as: organic products, wines, fruits, cereals, herbs, edible flowers and hive products (honey, pollen, royal jelly). Risotto and pasta with wild Vora mushrooms, cold press extra virgin olive oil with herbal extracts, healthy trahana (that lowers cholesterol), buttered snails in shell, pasta made from raw cereals (Kalputza type, zea), dehydrated vegetables and fruits (peaches, apples,

persimmons), pomegranate products (sauce, balsamic, natural pomegranate juice without preservatives or sugar), apple products (sauce, balsamic, vinegar, natural juice), paprika, wild vine leaves, handmade pies with special local cheeses, wines having gold and silver international awards, sugar-free fruit jams with grape juice, forest fruit jams (bilberry, hawthorn, wild rose, wild fig), fresh raspberry jam, traditional meat products as well as gluten-free, soya-free and starch-free cold cuts, aromatic chicken, special cheeses with olive and chili, garlic and pepper, sun-dried tomatoes and oregano.

Pella is part of the large garden of Macedonia, which offers Greek Gastronomy part of its great and famous identity. You must take something with you when you leave. Something that will concentrate the taste of this great place of water, the place of Alexander the Great, the Greatest Marshal Civilizer who spread the Greek Culture up to India, this great place of water and incredible beauty.

1. Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού, Κόμβος «Οδυσσεύς»
Ministry of Culture and Sports, ODYSSEUS Portal

Do something **GREAT.**

Scan me!

www.visit-centralmacedonia.gr

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Ταμείο
Περιφερειακής Ανάπτυξης

European Union
European Regional
Development Fund

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
Ε.Π. Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας

REGION OF CENTRAL MACEDONIA

MANAGING AUTHORITY
O.P. Region of Central Macedonia

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης
Co-financed by Greece and the European Union